

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

Pr Heljo Pikhof
Sotsiaalkomisjon
Riigikogu
sotsiaalkomisjon@riigikogu.ee

Teie:
Meie: 03.10.2014 nr 22

Eesti Puuetega Inimeste Koda arvamus ja ettepanekud sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta (693SE)

Lugupeetud proua Pikhof

Eesti Puuetega Inimeste Koda (*edasipidi EPIKoda*) koos liikmesorganisatsioonidega on põhjalikult tutvunud Riigikogu menetluses oleva sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga (693SE).

EPIKoja võrgustikku kuulub 46 liikmesorganisatsiooni üle terve Eesti. Menetluses olev eelnõu on tekitanud laialdast arutelu ning mitmed meie liikmesorganisatsioonid esitavad Teile omapoolseid täiendavaid ettepanekuid eelnõu parendamiseks. Kuigi töövõimetoetuse reformi eesmärkide suhtes ollakse toetaval seisukohal ning mõistetakse vajadust olemasolevat süsteemi reformida on sihtgrupp murelik, valitseb teadmatus ja ebakindlus tuleviku ees. Ebakindlust suurendab asjaolu, et sihtgrupil ei ole terviklikku ülevaadet reformi ettevalmistustest ning rakendamiskavast, näiteks millised eelnõud ja tegevused on veel täiendavalt lauale tulemas lisaks juba Riigikogus olevale kahele eelnõule (678 SE ja 693 SE).

Teeme eelnõule järgmised märkused ja muudatusettepanekud:

1. §11⁴ sätestab sotsiaalset rehabilitatsiooni teenuse õigustatud isikute ringi. Lisada õigustatud isikute sihtgruppi osalise töövõimega töörealised isikud, kes ei täida TK-s aktiivsuse nõuet ja ei oma seetõttu õigust tööalasele rehabilitatsioonile.

Ettepanek 1: täiendada § 11⁴ ja lisada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust saavate isikute ringi töörealised osalise töövõimega isikud, kes ei täida töötule pandud aktiivsuse nõudeid tulenevalt terviseolukorrast.

Põhjendus: Osalise töövõimega tööealisele isikule peab rehabilitatsiooniteenus olema vajaduse olemasolul (rehabilitatsiooniteenuse vajaduse hindamise kaudu) kättesaadav, isegi kui nad ei ole võimelised mingil põhjusel täitma töötukassa poolt kehtestatud aktiivsuse nõudeid. Seega peab vajaduse olemasolul neile jääma õigus saada rehabilitatsiooniteenust Sotsiaalkindlustusameti kaudu, kui Sotsiaalkindlustusamet tuvastab sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse vajaduse, vältimaks veelgi suuremate toimetulekusraskuste tekkimist. Madal tahteaktiivsus, hõive nõudele mittevastamine jm võib olla tingitud terviseolukorrast (nt psüühikahäire), millega on vaja tegeleda, mitte inimest süsteemist välja lükata.

Ettepanek 2: täiendada § 11⁴ ja lisada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust saavate isikute ringi isikud, kellel on oht tervises seisundist tulenevalt puude tekkimiseks.

Põhjendus: sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse saamise eelduseks on endiselt määratud puude olemasolu, millest tulenevalt ei ole võimalik osutada rehabiliteerivaid teenuseid puude tekkimise ennetamiseks. Eesti ratifitseeris 2013. aastal ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni, mille üks põhimõte on, et puue ei pea olema määratud teenuste saamiseks, piisab kui on oht puude tekkimiseks ning inimesel esineb takistusi igapäevaelus toimetulekul. Seega on oluline muuta lähenemist rehabilitatsiooniteenusele ning teha teenus kättesaadavaks moel, mis võimaldab ennetada puude tekkimist või süvenemist. Ei ole mõistlik oodata inimese seisundi halvenemist, mis viib puude määramiseni, kui on võimalik sekkuda ennetavalt. Seega peame oluliseks, kõikidel isikutel, kelle tegevusvõime on tervises seisundi tõttu langenud (kuid puuet ei ole veel määratud) oleks võimalus taotleda rehabilitatsioonivajaduse tuvastamist (st õigust taotleda eelhindamist) ja vajaduse olemasolu korral saada rehabilitatsiooniteenust puude tekkimise ennetamiseks. Antud meetmega on võimalik vähendada inimeste sisenemist puuetega inimeste süsteemi.

2. § 11¹ lg 1 p 1 kohaselt lepivad õigustatud isik ja sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutaja kokku sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutamises.

Ettepanek 3: Palun täiendada seletuskirja informatsiooniga kuidas mõista kokkuleppe sõlmimist ning selle sisu.

Põhjendus: eelnõu seletuskirjas ei selgu, kuidas osapooled kokku lepivad, samuti mida see kokkulepe tähendab ning mida leotakse kokkuleppeks.

3. § 11⁵ Õigustatud isikule ja vajaduse korral alla 16-aastase õigustatud isiku saatjale, kelle elukoht asub väljaspool kohaliku omavalitsuse üksust, kus on sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutamise koht, hüvitatakse õigustatud isiku elukohast teenuse osutamise kohta ja tagasi sõitmiseks tehtud kulud ning teenuse saamise ajal majutuse kulud.

Ettepanek 4: kustutada lausest /... alla 16- aastase.../

Põhjendus: sõidu- ja majutuskulude hüvitamine vajaduse korral ainult alla 16. aastase isiku saatjale ei ole proportsionaalne ega vasta tegelikult olukorrale. Ka täisealine isik (nt nägemis-, liikumis-, või intellektipuudega inimene) võib vajada teenusele sõitmisel ja majutusel saatjat ning saatja kulude hüvitamist. Lisatud on säte, et saatja sõidukulud ja majutus hüvitatakse vajaduse korral, kahjuks jääb selgusetuks kes ja millal hindab vajadust või selle põhjendatust (nt sõidetakse rehabilitatsiooniplaani koostamisele), kas saatja vajadus peab sisalduma rehabilitatsioonivajaduse hindamises? Sageli esineb teenuse pakkujatel raskuseid kõrgendatud hooldusvajadusega puudega isikutele rehabilitatsiooniteenuse pakkumisel, kui saatja majutuskulusid ei kompenseerita, sest hooldusvajadus esineb teenusel olemise ajal, millest tulenevalt võib see viia rehabilitatsiooniteenuse mittekaatsaamiseni. Saatja vajadus ei tulene isiku vanusest vaid puudeliigist ja tegevusvõime langusest. Ka täisealine pime või liikumisprobleemiga inimene võib vajada saatjat, samuti intellektipuude korral vm.

Ettepanek 5: teha järgmised muudatused Vabariigi Valitsuse määrusesse „Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse raames osutatavate tegevuste loetelu ja hindade, ülevõetava tasu arvestamise korra ja maksimaalse suuruse ühes aastas ning sõidu- ja majutuskulude hüvitamise korra, maksimaalse maksumuse ja sõidutoetuse määra kehtestamine“ § 5 lg 1.

Lisada lõigu lõppu täiendav lause „Kui õigustatud isikule on määratud raske või sügav liikumispuue kompenseeritakse transpordikulud ka juhul, kui elukoht asub samas kohaliku omavalitsuse üksuses, kus on sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutamise koht.

Põhjendus: raske ja sügava liikumispuudega isikud ei ole oma puudest tulenevalt võimalised kasutama ühistransporti ega tihti ka isiklikku transporti, millest tulenevalt peavad nad kasutama rehabilitatsiooniteenuse saamiseks invatransporti. Invatransport on vajalik ka juhtudel, kui elukoht ja teenuse osutamise koht asuvad sama kohaliku omavalitsuse piires. Erandi tegemine on põhjendatud asjaoluga, et kui ühistransporti saavad inimesed omavalitsuse piires kasutada paljudel juhtudel tasuta, siis invatransport on inimese jaoks alati tasuline, seejuures oluliselt kõrgema hinnaga kui teised transpordiliigid. Eriti oluline on tagada invatransporditeenuse kättesaadavus talveperioodil, sest lumega on võimatu ratastoolis liigelda, isegi väikeste vahemaade läbimine on võimatu. Antud erandi tegemisega kaotatakse ära puudepõhine diskrimineerimine.

4. § 11⁵ lõige 5 kohaselt kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega sõidukulude piirmäära ühe kilomeetri kohta .../.

Ettepanek 6: tõsta määruse mustandi § 5 lg 5 toodud määra 0,2 sendilt kilomeetri kohta 0,3 sendile. Invatranspordi puhul tasutakse kuni 1 euro kilomeetri kohta.

Põhjendus: Juhime tähelepanu, et Vabariigi Valitsuse 14. juuli 2006. a määruses nr 164 „Teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel isikliku sõiduauto kasutamise kohta arvestuse pidamise ja hüvitise maksmise kord, kehtestati kilomeetri piirhinnaks 0,3 eurot. Vabariigi Valitsuse määrused peaks läbivalt olema ühtsed ning puudub põhjendus, miks rehabilitatsiooniteenusele sõidu korral kehtestatakse madalam tasustamise määr. Lisaks juhime tähelepanu, et paljudel juhtudel peavad liikumis-, liit- ja ka nägemispuudega isikud kasutama invatransporti, sest ühistranspordi või isikliku sõiduauto kasutamine ei ole võimalik tulenevalt puude liigist ja raskusest. Odavaim invatranspordi teenus maksab 1 euro kilomeetri kohta.

5. § 11⁷ lg 1 kohaselt Sotsiaalkindlustusamet määratleb käesoleva seaduse § 11⁴ punktides 3–6 sätestatud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajaduse, lähtudes muu hulgas järgmistest tunnustest: 1) eesmärgid, mille esinemisel on õigustatud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutamine; 2) toimetulekuvõime; 3) tegevusvõime; 4) osalusvõime.

Ettepanek 7: asendada sõnad „toimetulekuvõime, tegevusvõime ja osalusvõime“ sõnaga „funktsioneerimisvõime“.

Põhjendus: Funktsioneerimisvõime on defineeritud kui koondmõiste, mis hõlmab organismi funktsioone, struktuure, tegevusi või toiminguid ja osalemist. Sõnad toimetulekuvõime, tegevusvõime ja osalusvõime ei ole sarnaselt teistele mõistele kuskil defineeritud. Mõistete puhul tuleb lähtuda selgelt RFK põhimõistetest, mis on ka töövõimehindamise aluspõhimõtteks.

6. § 11⁹ lg 1 Kui riigieelarves ei ole piisavalt rahalisi vahendeid, paneb Sotsiaalkindlustusamet õigustatud isiku tasu maksmise kohustuse riigi poolt ülevõtmiseks järjekorda. Tasu maksmise kohustuse riigi poolt ülevõtmise järjekord ei tohi ületada kahte aastat.

Ettepanek 8: asendada sõna /... kahte aastat , sõnaga /... kuut kuud/.

Põhjendus: rehabilitatsiooniteenuse vajadus peab olema eelnevalt hinnatud ning hinnatud vajaduse korral on vaja tagada teenuse kättesaadavus mõistliku aja jooksul. Kaks aastat ei ole kuidagi mõistlik aeg ning sellise pika perioodi jooksul võivad tekkida pöördumatud arengud, mis ei võimalda enam olukorda parandada. Reformi eesmärgiks on vähendada töövõimetuse

süsteemi sisnevate inimeste arvu ning parandada toimetulekut ja osalemist ühiskonnaelus. Kahe aastane järjekord rehabilitatsiooniteenusele on vastuolus reformi eesmärgiga.

7. § 11¹⁰ lg 3 Sotsiaalkindlustusamet kontrollib enne lepingu sõlmimist maksuvõla puudumist. Kui ilmneb, et sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutajal on maksuvõlg, siis lepingut ei sõlmita.

Ettepanek 9: lisada sõna „maksevõlg“ järgi täiendus „ ning asutuse vastavust käesolevas seaduses sätestatud tingimustele“.

Põhjendus: lepingu sõlmimise eelduseks ei saa olla ainult maksevõla puudumine. Lisaks peab olema viide, et lepingut taotlev rahabilitatsiooniasutus peab vastama ka kõigile muudele käesoleva seaduses sätestatud teenuse kvaliteeti reguleerivatel tingimustele (sh täiendkoolitusnõuetele), mis on toodud § 11¹¹. Just kvaliteedinõuded määravad ära teenuse sisu ja kasu nii inimesele kui riigile tervikuna.

8. § 11¹¹ kehtestab nõuded sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutajale ning lg 3 kohustab rakendama sertifitseeritavat kvaliteedijuhtimise süsteemi .../

Ettepanek 10: kehtestada sertifitseeritud kvaliteedijuhtimise süsteemi nõude rakendamisele mõistlik üleminekuaj, sest kvaliteedijuhtimise süsteemi rakendamine on protsees, mis nõuab aega.

9. § 11¹³ lg 1 kohaselt rehabilitatsioonimeeskond koosneb vähemalt kolmest spetsialistist .../.

Ettepanek 11: lisada sõna „spetsialistist“ ette sõna „erinevast“.

Põhjendus: rehabilitatsioonimeeskond on oma loomult multidisiplinaarne, koosnedes erinevatest spetsialistidest. Sõna „erinevast“ spetsialistist annab selgema suunise, mida oodatakse rehabilitatsioonimeeskonnast, antud sõnastuse korral jääb tõlgendusruumi, mille kohaselt võib olla ka mitu sotsiaaltöötajat ühes meeskonnas.

10. § 11¹⁶ lg 31 kohaselt kui isiku erihoolekandeteenuste vajadust ei ole hinnatud, suunab Sotsiaalkindlustusamet isiku käesoleva seaduse § 11¹³ nõuetele vastavasse rehabilitatsioonimeeskonda rehabilitatsiooniplaani koostamisele erihoolekandeteenuse vajaduse väljaselgitamiseks.

Ettepanek 12: sõna rehabilitatsioonimeeskonda järgi lisada täiendus „erihoolekandeteenuse vajaduse või“ rehabilitatsiooniplaani koostamisele erihoolekandeteenuse vajaduse väljaselgitamiseks.

Põhjus: Oleme arvamisel, et erihoolekandeteenuse vajaduse hindamine peaks olema teenuse paindlikkuse tagamiseks eraldiseisev teenus, st vastavalt inimese vajadusele koostatakse kas rehabilitatsiooniplaan koos erihoolekandeteenuste vajaduse hindamisega või hinnatakse ainult erihoolekandeteenuste vajadust. Antud täiendus võimaldab muuta erihoolekandeteenuste vajaduse hindamist paindlikumaks ning hoida nii inim- kui finantsressursse kokku, kui kogu hindamise eesmärgiks on erihoolekandeteenusele suunamine, mitte rehabilitatsiooniplaani koostamine.

Vastavalt eelnõule saab Sotsiaalkindlustusamet (*edaspidi SKA*) suunata rehabilitatsiooniteenusel isikud, kellel on töövõime hindamine tuvastanud töövõime täieliku puudumise. Teised tööealised isikud, st osalise töövõimega tööealised isikud (sh psüühikahäirega täisealised) saavad rehabilitatsiooniteenust töötukassa kaudu. Reguleerimine näeb ette, et kõik isikud, kes suunatakse rehabilitatsiooniteenusel SKA poolt, peavad läbima eelnevalt ka rehabilitatsioonivajaduse hindamise. Kas praktikas võib tekkida olukord, kus töötukassa poolt SKA-sse suunatud isikul ei tuvasta SKA rehabilitatsiooniteenuse vajadust ning kuna erihoolekandeteenuste vajaduse hindamine on seotud rehabilitatsiooniplaani koostamisega, ei jõua isik ka erihoolekandeteenusele? Seetõttu peaks erihoolekandeteenuste vajaduse hindamine olema kas 1) eraldiseisev teenus; 2) kaaluda, kas psüühikahäirega isikud peavad läbima rehabilitatsioonivajaduse hindamist.

Kas võib tekkida praktikas olukord, kus täieliku töövõimekaotusega isiku rehabilitatsioonivajaduse hindamine tuvastab, et isik ei vaja rehabilitatsiooniteenust vaid mõnda üksikteenust, nt vajab isik hoopis hooldust? Kui rehabilitatsioonivajaduse hindamine tuvastab, et isik ei vaja rehabilitatsiooniteenust, siis ei saa ka erihoolekandeteenuste vajaduse hindamisele.

Psüühikahäirega isikute liikumise protsess vajab täiendavat analüüsi, millised riskid on sellel praktikas.

11. § 11⁵⁴ punkt 1 kohaselt võtab abivahendite loetellu kantud abivahendi ostmisel või üürimisel riik õigustatud isikult tasu maksmise kohustuse üle tingimusel, et õigustatud isik ja abivahendi müüja või üürija lepivad kokku abivahendi müügis .../.

Ettepanek 13: palume täpsustada ja seletuskirja täiendada, mis vormis kokkuleppega on tegemist, kas ka suuline kokkulepe on kehtiv või peab inimene spetsiaalselt kokkuleppe sõlmimiseks asutusse pöörduma? Jäeb selgusetuks kuidas inimese jaoks kokkuleppe sõlmimine hakkab toimuma? Kõigepealt hinnatakse abivahendi vajadust, siis isik lepib kokku asutusega, seejärel võtab riik kohustuse üle? Kuidas lahendatakse olukord, kui peale kokkuleppe sõlmimist selgub, et raha ei ole, kas siis pannakse järjekorda?

12. § 11⁵⁵ lg 1 punkt 2 kohaselt on õigus taotleda tasu maksmise kohustuse riigi poolt ülevõtmist alates 18 eluaastast tööealisel isikul, kellel on tuvastatud osaline töövõime või töövõime puudumine.

Ettepanek 14: alaealise isiku määratlust tuleb ühtlustada lastele sobivaimas ja kasulikumas suunas.

Põhjendus: nimetatud punkti kohaselt on alaealiseks isikud kuni 18. eluaastani. Samas töövõime hindamise ja rehabilitatsiooniteenuse puhul on alaealiste isikute sihtgrupp kuni 16 aastat. Seega, tekib olukord kus ühtede seaduste kohaselt saab 17. aastane isik teenuseid SKA-st ja teisel juhul töötukassast. Taoline olukord on segadust tekitav ning teeme ettepaneku kaaluda alaealise isiku määratluste ühtlustamist lastele sobivaimas ja kasulikumas suunas.

13. § 11⁵⁵ lg 5 kohaselt kehtestab Sotsiaalminister määrusega abivahendite loeteluga seostatult abivahendi kasutamise vajaduse tuvastaja

Ettepanek 15: määruse kavand puudub ning vaja lisada enne seaduse edasist menetlemist.

14. § 11⁵⁸ lg 8 Abivahendite loetelus kehtestatud piirmäärade suhtes kohalduvad järgmised erandid ja punkti 2 kohaselt kuni 18-aastaselt isikul, kellel on tuvastatud puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel või kellel on kuulumislangus alates 30 detsibellist – piirmäär 90 protsenti. Punkti 3 kohaselt kuni 24-aastaselt isikul, kes õpib põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppeasutuses, rakenduskõrgkoolis või ülikoolis – piirmäär 90 protsenti.

Ettepanek 16: kehtestada puuetega lastele kuni 18 eluaastani 90% piirmäär asemel 100% piirmäär.

Põhjendus: kui perekonnas kasvab puudega laps kaasnevad selle suured puudest tulenevad majanduslikud väljaminekud, mida ei ole nn tervete laste peredel. Isegi 10% omaosalus on enamusele perekonnale märkimisväärne väljamine, mis asetab perekonna raskesse olukorda. Kui riik tahab väärtustada laste kasvatamist, sh pöörata erilist tähepanu puudega laste perekondadele on põhjendatud omaosaluse % kaotamine.

Ettepanek 17: muuta õigustatud sihtgrupi vanust 24-lt aastalt 26-le aastale.

Põhjendus: puudest tulenevalt võib tekkiva vajadus võtta täiendavat akadeemilist puhkust, et oleks võimalik vajalik materjal läbi töötada. Puudega õppuritel on õigus pikendatud õppeperioodile ning vajadus õpingute perioodi pikendada tuleneb puudest.

15. § 11⁵⁹ lg 2 käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud taotluses sisalduvate andmete ja sellele lisatavate dokumentide loetelu kehtestab sotsiaalminister määrusega.

Määruse kavandi § 4 punkti 2 kohaselt võtab riik tasu maksmise kohustuse üle kui abivahendi müüja või üürija täidab abivahendi müüja või üürija poolt elektroonilisel abivahendi kaardi. Kaardil on § 5 lg 1 järgi üheks täidetavaks väljaks väljastamise kuupäev.

Ettepanek 18: lisada sõna „abivahendi“ ette „kasutusvalmis“ ja järgi isikule väljastamise kuupäev.

Põhjendus: riik võtab kohustuse tasuda abivahendi müüjale või üürijale tasu alles siis kui isik on vajaliku abivahendi kätte saanud ja selle kasutuskõlblikuks tunnistanud. Praktikas on praegu olukordi, kus riik tasub firmale abivahendi eest kohe peale otsuse saamist, kuid kui onvaj ateha individuaalseid kohandusi võib see protsess kesta kuni aasta, kuigi riik ja inimene on juba oma kohustused täitnud. Firmad on abivahendi kiiremast kohandamisest ja tarnimisest huvitatud, kui riik kannab raha üle peale abivahendi üleandmist isikule mitte ennem.

Määruse kavandi § 7 kohaselt riigieelarves rahaliste vahendite puudumisel paneb Sotsiaalkindlustusamet õigustatud isiku tasu maksmise kohustuse ülevõtmiseks järjekorda.

Ettepanek 19: palume täpsustada kui pikk võib maksimaalselt järjekord olla, mis ei kahjusta isiku toimetulekut ning võimet täita kohustusi. Järjekorra maksimaalne võimalik pikkus peab olema inimesele teada. Ei ole vastuvõetav sätestada, et isik pannakse järjekorda ja jäetakse täpsustam milline on riigi kohustus abivahendi kättesaadavuse tagamiseks. Kui riik peab vajalikuks abivahendeid liigitada nn esmajärgulisteks ja teisejärgulisteks, siis on endiselt vajalik määrata ajavahemik, mille jooksul tagatakse avivahendi kättesaadavus, sest isik ei taotle endale mittevajalikke abivahendeid.

16. § 11⁶³ lg 5 järgi on isikul, kelle eest riik võttis üle tasu maksmise kohustuse ja kes on kasutusaja lõppedes abivahendi kasutaja, on eelisõigus selle abivahendi väljaostmiseks või üürimise jätkamiseks.

Ettepanek 20: kustutada lause lõpp „on eelisõigus selle abivahendi väljaostmiseks või üürimise jätkamiseks“

Põhjendus: kui abivahendi kasutusaeg on möödas ning kasutatav abivahend on riigi ja isiku koostöös nn „välja ostetud“ ei ole aru saadav, miks isik peab vajaduse ja soovi korral jätkates kasutustähtaja ületanud ning välja ostetud abivahendi kasutamist selle veel kord välja ostma

või üürimist jätkama. Kui abivahend on välja ostetud siis on isikul see õigus endale tasuta kasutada jätta või tagastada abivahendi müünud või üürinud ettevõttele.

17. Kuigi seletuskiri toob välja, et tööalase rehabilitatsiooni teenuse sisuks olevad tegevused jäävad analoogseks kehtiva SHS-i alusel osutatava rehabilitatsiooniga ning käesoleva eelnõuga SHS-i kavandatava sotsiaalse rehabilitatsiooni põhitegevustega, ei ole kindlust, et ka tööealistele osalise töövõimega isikutele töötukassa pakutav tööalane rehabilitatsioon lähtub tervikliku rehabilitatsiooni põhimõtetest, mille olulisteks valdkondadeks (lisaks õppimisele ja töötamisele) on elamine ja sotsiaalsete suhete (vaba aja) valdkonnad. Kas osalise töövõimega töötav isik, kes vajab rehabilitatsiooni sotsiaalsel eesmärgil (st puudub tööalane eesmärk, mis on seatud tööalasele rehabilitatsioonile) seda teenust ei saa? TTTS-i § 9¹ lõige 3 kohaselt tööalast rehabilitatsiooni teenust ei osutata, kui isikul on õigus saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust. Samas, inimesel võib olla korraga vajalik nii tööalane- kui sotsiaalne rehabilitatsioon. Vajab siiski täiendavat selgitust, kuidas toimub rehabilitatsiooni vajaduse hindamine töötukassas ja SKA-s, kui hindamisvahendid ja kaalutusotsuse langetamiseks vajalikud andmekoosseisud on erinevad. Nt kas võib tekkida olukord, kus töötukassa tuvastab täieliku töövõimepuudumise ja saadab sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusele SKA-sse, aga SKA tuvastab, et isik ei vaja sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust?

Ettepanek 21: sätestada juhud, millistel juhtudel on isikul õigus korraga saada nii tööalast kui sotsiaalset rehabilitatsiooni.

EPiKoda teeb siinkohal neli täiendvat ettepaneku, mis on vajalikud reformi ettevalmistamiseks ning käivitamiseks.

Täiendav ettepanek 1.

Teeme ettepaneku muuta hasartmängumaksu seadust, eesmärgiga muuta hasartmängumaksu seaduse § 7 ja lisada lg 2 punkt 5 lõikesse 2 uus punkt 5 alljärgnevas sõnastuses: “ 5) Sihtasutusele Eesti Puuetega Inimeste Fondile – summas, mille suurus vastab 9,0 protsendile hasartmängumaksu kavandatavast laekumisest”.

Ettepanekuga soovime taastada hasartmängumaksu seaduses fikseeritud protsendi puuetega inimeste projektide sh investeeringute ja arendusprojektide toetamiseks. Kuni 01.02.1996 kehtinud hasartmängumaksu seaduse kohaselt riigieelarvesse laekuvast hasartmängumaksust kanti üle 49 protsenti Eesti Puuetega Inimeste Kojale (tegelikult riigieelarve seadusega kanti Eesti Puuetega Inimeste Fondi). Eesti Puuetega Inimeste Koja (EPiKoja) puuetega inimeste organisatsioonide võrgustikku on toetatud alates 1994. aastast

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

läbi SA Eesti Puuetega Inimeste Fondi (edaspidi Fond) ja see toetus on aastatega oluliselt vähenenud nii osakaalult kui ka absoluutsummalt. Kui 1995. aastal laekus Fondi 48,1 protsenti riigieelarvesse laekunud hasartmängumaksust, siis 2013. aastal vaid 3,2 protsenti. Kui seadusest võeti puuetega inimestelt ära fikseeritud protsent ja moodustati Riigikogu juurde Hasartmängumaksu Nõukogu, on puuetega inimeste organisatsioonide (sh ka EPIKoja võrgustiku liikmeid) Nõukogu enda otsuste alusel täiendavalt toetatud otse läbi Hasartmängumaksu Nõukogu. Arvestades ka otsetoetusi oli 2013. aastal puuetega inimeste organisatsioonide toetuse maht laekunud hasartmängumaksust 4,0 protsenti (aastal 2002 oli see näiteks 7,4 protsenti). Läbi Siseministeeriumi regionaalinvesteeringuteks eraldatud hasartmängumaksu laekumisi on puuetega inimestega seotud investeeringute osakaal väike ja aasta-aastalt vähenenud. Kui 2011. aastal eraldati vaid 7,9 protsenti puuetega inimestega seotud investeeringuteks ja 2013. aastal 1,1 protsenti, siis käesoleval aastal pole ühtegi sellelaadset projekti toetatud.

Eeltoodu alusel peame mõistlikuks ja TVK reformi arvestades vajalikuks, et puuetega inimeste projektide sh investeeringud taastataks hasartmängumaksu seaduses fikseeritud protsent. Puuetega inimeste organisatsioonid kannavad planeeritavas reformis olulist rolli alates puuetega inimeste informeerimisest ja sotsiaalsest kaasamisest kuni töö pakkumiseni. Oleme vastava ettepaneku esitanud ka Sotsiaalministeeriumile.

Täiendav ettepanek 2:

Reformi edukaks käivitamiseks on vajalik, et lisaks töövõimetoetusele, tööturumeetmetele ja rehabilitatsiooniteenuste ning abivahendite kättesaadavuse tagamiseks on oluline, et oleksid õigeaegselt ja vajalikus mahus kättesaadavad töötamist ja toimetulekut toetavad muud sotsiaal- ja tervishoiteenused. Lisaks on vaja panustada oluliselt enam tervisekahjustusega isikute hariduse edendamisse ning kättesaadavuse tagamise moel, mis võimaldab kasutada kõigi tervisekahjustusega isikute potentsiaali. Üheks olulisimaks kohaks reformi edukal käivitamisel on tööandjate teadlikkuse tõstmine, nii töötamist toetavatest meetmetest kui tervisekahjustusega inimeste vajadustest ning võimalikest takistustest, kuid ka motivatsiooni tõstmine palgata tervisekahjustusega inimesi. Lisaks on vaja kaotada erinevates seadustes olevad vasturääkivused ning viia erinevad sätted kooskõlla moel, mis toetavad reformi eesmärkide saavutamist. Ilma eelnimetatud eelduste täitmiseta ei ole võimalik saavutada reformi eesmärgi.

Peame oluliseks, et Riigikogu võtaks menetlusse sotsiaalhoolekande seaduse muudatused, mis reguleerivad kohalike omavalitsuste poolt osutatavate teenuste miinimumnõudeid ja kvaliteedi tingimusi. Ilma kohalike omavalitsuse poolt pakutavate sotsiaalteenuste võrdse pakkumise paranemiseta ei ole võimalik reformi eesmärgi saavutada. Enne kui pole

menetlusse võetud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõud, pole meil täit kindlust reformi edukuse osas ning EPIKoda ei saa toetada reformi edasisi samme.

Täiendav ettepanek 3.

Muuta tööturuteenuste ja-toetuste seadust järgmiselt:

§ 20 lg 3 - Eesti Töötukassa hüvitab töandjale **enne** puudega isiku töandja juures tööle või teenistusse asumist 50 kuni 100 protsenti töökoha ja -vahendi kohandamise maksumusest, lähtuvalt puudest tingitud takistuse kõrvaldamise kulu mõistlikkusest.

§ 20 lg 3 - Töötamiseks vajalik tehniline abivahend on abivahend, milleta isikul ei ole puudest tulenevalt võimalik tööülesandeid täita. Kustutada järgnev lause „Töötamiseks vajalikuks tehniliseks abivahendiks ei loeta vahendit, mis on puudest olenemata vajalik tööülesannete täitmiseks või mis on puudega inimesele vajalik igapäevaeluga toimetulekuks“

§ 23 lg 1 - Tugiisikuga töötamise võimaldamine on tööturuteenus puudega töötule ja **puudega töötajale**, kes vajab puudest tulenevalt abi ja juhendamist **tööle saamisel ja** töötamisel. Sama paragrahvi täiendada läbivalt „puudega töötajaga“.

§ 23 lg 4 - Tugiisikuga töötamise teenust võib puudega töötule ja **puudega töötajale** osutada kuni ühe aasta jooksul tähtajatu töö- või teenistussuhte algusest töandja ja puudega töötule vahel. **Juhtumipõhiselt on lubatud tugiisikuga töötamine tähtajatult.**

Töötada välja ja lisada tööturuteenuste ja- toetuste seadusesse nii lühiajaline kui pikaajaline kaitstud töö ja toetatud töö teenus. Kaitstud ja toetatud teenust vajavad erinevate puuetega ja tervisekahjustusega isikud, kas vajavad turvalist töökeskkonda. Vajadus turvalise töökeskkonna järgi tuleneb kas tervises seisundist, puudest või puudevatest sotsiaalsetest oskustest tulenevalt ning võib olla nii lühiajaline kui pidev.

Täiendav ettepanek 4.

EPIKoda koos Ametiühingute Keskliiduga esitas 19. augustil k.a. töövõimereformi juhtrühmale ja ministritele nõudmiste paketi töövõimereformi sisuliste eesmärkide saavutamiseks. Paketis töömeeste välja järgmised valdkonnad, millel on vaja tähelepanu pöörata ning lahendused leida: ennetustegevused, muutused reformipaketis, toetavate sotsiaalteenuste pakkumine, töandjate motivatsioonipakett ja muudatused kehtivas seadusandluses. Asusime juba siis seisukohal, et Vabariigi Valitsus peab koostama horisontaalse tegevuskava, kus on selgelt välja toodud ajakava ja tegevused eelpool nimetatud punktide väljtöötamiseks ja ellurakendamiseks.

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

Palume taas välja Vabariigi Valitsusel Riigikoogu juhtimisel välja töötada puudespetsiifilisi vajadusi arvestav jätkusuutlik tegevuskava koos ajaraamistikuga ning finantsplaaniga, arvestades reaalseid võimalusi ka pärast 2020. aastat.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Haukanõmm

Eesti Puuetega Inimeste Koja juhatuse esimees